

FIZINIS AKTYVUMAS PRADINĖS MOKYKLOS PAILGINTOS DIENOS GRUPĖJE: PIRMOKŲ IR JŲ TĖVŲ POREIKIŲ SANDŪRA

Laimutė Kardelienė

Lietuvos kūno kultūros akademija, Kaunas, Lietuva

Laimutė Kardelienė. Socialinių mokslų (edukologijos) daktarė, e. prof. p. Lietuvos kūno kultūros akademijos Sveikatos ir fizinio aktyvumo katedroje. LKKA Kūno kultūros ir sporto socialinių problemų tyrimų laboratorijos vyr. mokslo darbuotoja. Mokslinių tyrimų kryptis — profesinis identitetas, komunikacinė kompetencija, kūno kultūros ugdymas.

SANTRAUKA

Straipsnyje aprašomas tyrimas apie fizinį aktyvumą pradinės mokyklos pailgintos dienos grupėje. Tyrimo aktualumas pagrindžiamas remiantis sociologiniais tyrimais, parodančiais, kad įvairūs lėtiniai sveikatos sutrikimai prasideda vaikystėje dėl fizinio aktyvumo stokos. Be to, konstatuota, kad moksleivių fizinis aktyvumas visame pasaulyje išgyvena krizę. Kadangi viena iš šios krizės priežasčių — įdomių fizinio aktyvumo formų per kūno kultūros pamokas ir popamokiniu metu trūkumas, lyginant su užmokyklinėmis pratybomis arba sporto renginiais, kuriuos moksleiviai stebi per televizorių, — tai tyrimu siekta atskleisti, kaip pradinių klasių pailgintos dienos grupėje rūpinamasi pirmųjų fiziniu aktyvumu atliepiančių tėvų ir jų vaikų poreikius dėl šios grupės veiklos.

Norint atskleisti fizinio aktyvumo apraiškas pailgintos dienos grupės veikloje, tyrimo metu taikytas struktūruoto interviu metodas. Buvo tiriami Kauno rajono N pagrindinės mokyklos pradinių klasių pailgintos dienos grupės 27 pirmokai (13 berniukų ir 14 mergaičių). Interviu vyko atskirai su kiekvienu mokiniu (nuo 20 iki 30 min) ir vienu iš jo tėvų (tuo, kuris sutiko dalyvauti tyrime, t. y. 25—45 min kalbėtasi su mama). Pokalbiai įrašyti į garso juostą, paskui parengti interviu protokolai. Kiekybinė tyrimo duomenų analizė atlikta taikant aprašomosios ir inferencinės statistikos metodus.

Tyrimo rezultatai parodė, kad pirmokai patenkinti pailgintos grupės veikla dėl jiems aktualaus mokinio vaidmens. Tačiau dauguma apklausos dalyvių pirmokų norėtų, kad grupėje būtų galima ilgiau žaisti, lyginant su akademinėmis gebėjimų plėtrai skiriamų veiklų trukme. Pastebėta, kad pirmokai berniukai dažniau nei mergaitės renkasi įvairias fizinio aktyvumo formas. Tėvų apklausa parodė, kad siekiama ir po pamokų labiau rūpintis vaikų akademinėmis mokymosi formavimu nei jų amžių bei interesus atitinkančios veiklos organizavimu. Atsižvelgiant į tai konstatuojama, kad mokytojo ir pirmoko šeimos bendradarbiavimas nėra paremtas tokia idėja kaip vaiko ugdymas siekiant jo fizinio aktyvumo visą gyvenimą.

Straipsnyje aptartų idėjų įgyvendinimas turėtų būti realizuotas kuriant ir tobulinant programas, atliepiančias tėvų poreikius. Siektina, kad veiklose dalyvautų ir tėvai. Tokių programų veiksmingumo tyrimas galėtų atskleisti, ar socialinių santykių raidoje keičiasi tėvų įpročiai dėl vaikų mokymosi metodų ir formų, kai iškeliami idėja apie vaikų fizinio aktyvumo puoselėjimą galvojant apie jų sveikatą visą gyvenimą.

Raktažodžiai: fizinis aktyvumas, pradinės mokyklos pailgintos dienos grupė, pirmokų poreikiai, tėvų poreikiai, kūno kultūros ugdymas.

IVADAS

Industrinėse visuomenėse pailgėjo tikėtina žmonių gyvenimo trukmė, nes išnaikintos kai kurios ligos, o besiplečiantys moksliniai medicininiai tyrimai atskleidžia biologines ligų priežastis ir kuria veiksmingus jų kontroliavimo metodus. Kadangi sociologiniai tyrimai rodo, kad vienos žmonių grupės yra sveikesnės už kitas, tai siekiama paaiškinti sveikatos ryšį su tokiais kin-

tamaisiais kaip lytis, socialinė klasė, gyvenamoji vieta.

Įvairūs lėtiniai sveikatos sutrikimai prasideda vaikystėje dėl fizinio aktyvumo stokos (Bacevičienė, 2005; Cavill et al., 2006). Moksleivių fizinis aktyvumas visame pasaulyje išgyvena krizę. Viena iš šios krizės priežasčių — įdomių fizinio aktyvumo formų per kūno kultūros pamokas ir po-

pamokiniu metu trūkumas, lyginant su užmokyklinėmis pratybomis arba sporto renginiais, kuriuos moksleiviai stebi per televizorių (Panczyk, 2005; Cavill et al., 2006).

Gilinantį į vaikų fizinio aktyvumo ypatumus dera paminėti Lietuvos paauglių ir suaugusių žmonių gyvenimo tyrimą (Grabauskas, 2004), parodantį, kad laisvalaikiu dažniau mankština berniukai ir vyrai nei mergaitės ir moterys. Kiti tyrimai taip pat leidžia teigti, kad mergaitės ir merginos yra fiziškai pasyvesnės už berniukus ir vaikus (Bobrova ir kt., 2006; Puišienė ir kt., 2008). Šiuo atveju svarbu tai, kad atrastas teigiamas ryšys tarp fiziškai aktyvių mamų ir jų dukrų bei sūnų fizinio aktyvumo (Pahkala et al., 2007). Kaip ir prieš kelis dešimtmečius (Kardelis, 1988), taip ir dabar M. Eriksson ir kolegijos (2008) atskleidė, kad motinų fizinis aktyvumas skatina dukrų fizinį aktyvumą, o tėvų — labiau veikia berniukų įsitraukimo fizinę veiklą intensyvumą, dažnį ir trukmę.

Kalbant apie pradinių klasių mokinių fizinį aktyvumą, o ypač pirmokų, kuriems, lyginant su paaugliais, svarbus tėvų ir mokytojų autoritetas, akcentuotina, kad tėvų drašymas, kaip socialinės paramos metodas, lemia jų vaikų mankštinimosi intensyvumą, dažnį ir trukmę laisvalaikiu (King et al., 2008). Be to, šie tyrėjai iškelia ir mankštinimosi poroje su bendraamžiu svarbą. Lietuvoje šeimose aktyviai laisvalaikį leidžia tik trečdalis pradinių, o tėvų gyvenimo skatina pasyvią vaikų veiklą (Juodkienė ir kt., 2003; Biddle, Mutrie, 2008).

Situacija rodo, kad būtina sudaryti vaikui kuo palankesnes sąlygas įgyti sveikos gyvenimo kompetenciją aktyvų gyvenimo būdą plėtoti visą gyvenimą (*Lietuvos respublikos kūno kultūros ir sporto strategija 2005—2015*). Mokykloje siūloma realizuoti ugdymo programas, integruojant fizinį aktyvumą į matematikos, gamtos mokslų bei menų ir kalbų mokymosi sritis (Trost et al., 2008). Šį požiūrį stiprina tyrimai, įrodantys, kad vaikui augant mažėja tėvų įtaka jų fizinio aktyvumo intensyvumui (Gustafson, Rhodes, 2006), o bendraamžių — didėja (Eriksson ir kt., 2008). Visgi išlieka svarbus tėvų, kaip savo vaikų fizinio aktyvumo skatintojų, vaidmuo, orientuojant juos mankštintis su bendraamžiais, ypač poroje (King et al., 2008). Tad tyrimu siekta atskleisti, kaip pradinių klasių pailgintos dienos grupėje rūpinamasi pirmokų fizinio aktyvumu atliepiant tėvų ir jų vaikų poreikius dėl šios grupės veiklos.

TYRIMO METODIKA

Tyrimo metodas. Siekiant atskleisti fizinio aktyvumo apraiškas pailgintos dienos grupės veikloje, tyrimo metu taikytas struktūruoto interviu metodas. Struktūruoto interviu klausimai formuluoti, vadovaujantis tarptautiniame moksliniame tyrime pateiktu klausimynu (*BP6 projektas, 2007—2011 m.*).

Tyriamieji. Buvo tiriami Kauno rajono N pagrindinės mokyklos pradinių klasių pailgintos dienos grupės 27 pirmokai (13 berniukų ir 14 mergaičių). Vaikų amžiaus vidurkis — 7,85 ($\pm 0,25$) metų. Mokyklos pasirinkimą lėmė Tarptautinio mokslinio projekto tikslas (*BP6 projektas, 2007—2011 m.*), iškeliantis socialinės ir kultūrinės aplinkos svarbą ugdant vaiką. Šio tyrimo atveju mokykla buvo įdomi ir dėl savo regioninės padėties Kauno rajone. Apklausta 19 motinų. Apklaustos duomenimis, visos jos dirba.

Tyrimo procedūros. Interviu su kiekvienu mokiniu atskirai truko nuo 20 iki 30 min ir vienu iš jo tėvų (tuo, kuris sutiko dalyvauti tyrime, t. y. su mama kalbėtasi nuo 25 iki 45 min). Pokalbiai įrašyti į garso juostą, paskui parengti interviu protokolai. Tyrimo dalyvės mamos perskaitė su jomis atlikto interviu protokolą.

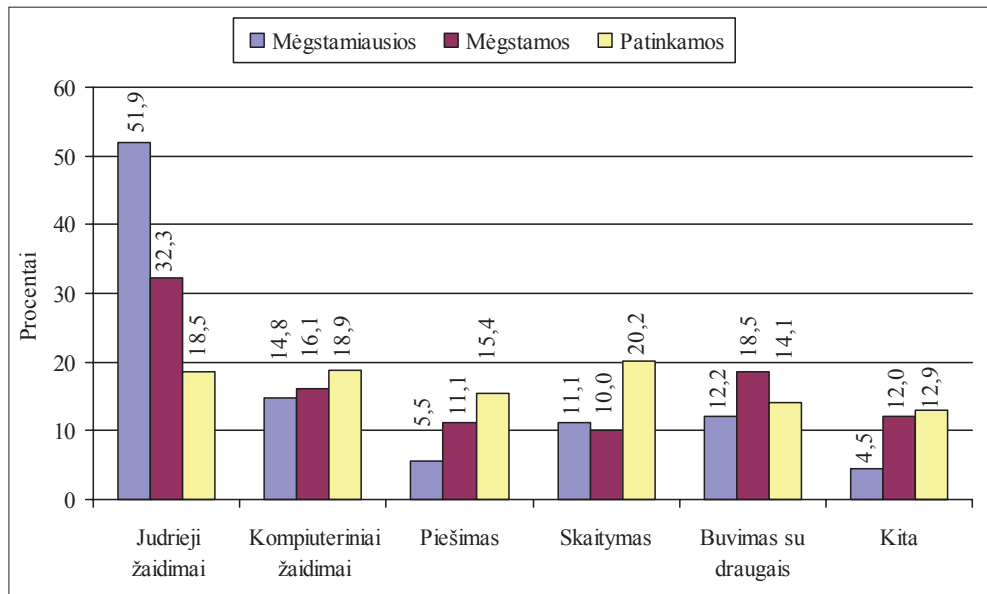
Statistinė analizė. Kiekybinei tyrimo duomenų analizei atlikti taikyti aprašomosios ir inferencinės statistikos metodai.

Ribotumai. Dėl tyrimo metodo ypatumų tiriamiesiems nebuvo pateikti papildomi klausimai, nes kai kuriais atvejais į klausimą galėjo būti atsakoma plačiau.

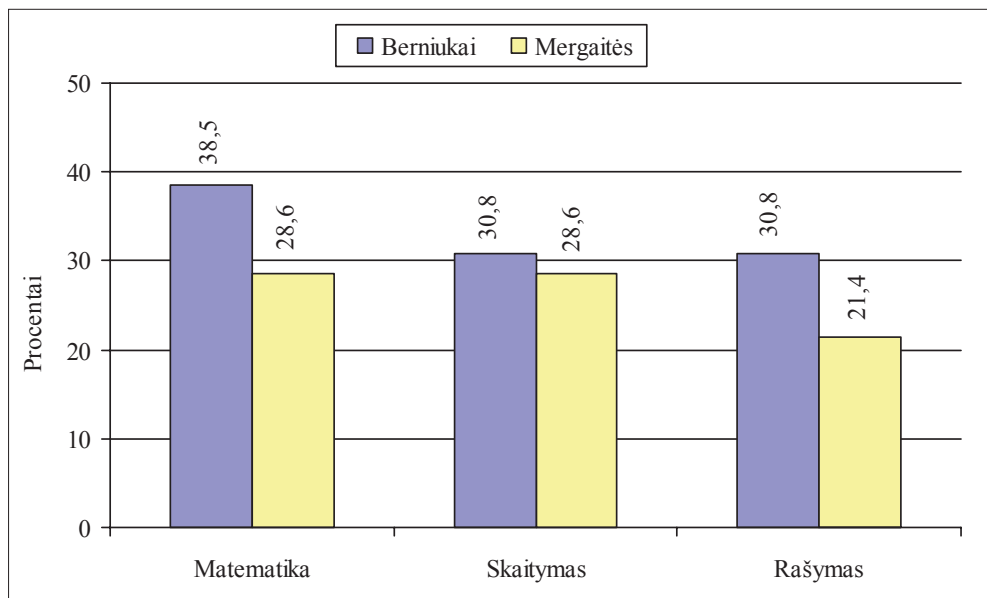
REZULTATAI

Tiriamieji, kalbėdami apie pailgintos dienos grupės veiklą, pažymėjo, kad tai, ką čia veikia, jiems labai patinka (29,8% berniukų ir 70,2% mergaičių; $p < 0,05$). Verta pažymėti, kad grupėje organizuota veikla dviem berniukams niekuo nesiskyrė nuo įprastinio mokymosi, o dar dviem — visai nepatiko. Tarp mergaičių buvo dvi, kurios nurodė, kad grupėje veikla joms nelabai patinka. Vaikai kalbėjo, kad be to, ką jie veikia pagal programą, norėtų: daugiau išvykų (trys berniukai), žaisti krepšinį (vienas berniukas), maudytis (vienas berniukas), aplankyti zoologijos sodą (dvi mergaitės), vykti į koncertus (dvi mergaitės), lankyti teatrus (dvi mergaitės), lankyti baseiną (viena mergaitė), būti vasaros stovykloje (viena mergaitė), žaisti su lėlėmis (viena mergaitė). Kalbant apie

1 pav. Pirmokų mėgstamiausių veiklos rūšių procentinis skirstinys

2 pav. Labiausiai pagerėjusių mokymosi pasiekimų įsivertinimas berniukų ir mergaičių grupėse

visus tyrimo dalyvius matyti, kad jiems labiausiai patinka žaidimai (žr. 1 pav.).

Iš 1 paveikslu duomenų matyti, kad judriuosius žaidimus tarp mėgstamiausių veiklų nurodė 51,9% vaikų, t. y. pirma pozicija jie įvardijo judriuosius žaidimus. Į šią (pirmą) poziciją dar pateko kompiuteriniai žaidimai (14,8%) ir galimybė būti tarp draugų (12,2%), o kitos veiklos rūšys minimos rečiau. Iš mėgstamų vaikų veiklų dažniausiai minėti judrieji žaidimai (32,3%), paskui kompiuterinė veikla ir buvimas su draugais. Kalbant apie trečią poziciją, t. y. tas veiklas, kurios vaikams tik patinka, matyti, kad vėl jie džiaugiasi judriaisiais, kompiuteriniais žaidimais ir būdami tarp draugų. Pateikti duomenys leidžia teigti, kad pirmokai labiausiai mėgsta žaisti su draugais.

Ryškesnių skirtumų lyties aspektu nenustatyta, nes ir berniukai, ir mergaitės dažniausiai nurodo

žaidimus — atitinkamai 91,5 ir 91,7%, buvimą su draugais — 45,0 ir 37,5%, kompiuterinę veiklą — 32,1 ir 25,0%. Akcentuotina, kad mergaitėms būdingesnė kūrybinė veikla, nes 37,5% nurodė mėgstančios piešti ir 33,4% — skaityti. Berniukams labiausiai patinka sportuoti (45,0%).

Tarp veiklų, kurios labiausiai nepatinka pagilintos dienos grupėje, vaikai dažniausiai nurodo pamokų ruošą (11,1%), triukšmingą aplinką (7,4%), berniukų muštynes (7,4%). Antra įvardijamas lentos valymas (3,7%), vaikščiojimas po mokyklą, kai būna svečių (3,7%). Analizuojant trečią poziciją matyti, kad vaikai liūdi, kai negali eiti į sporto salę (3,7%), ir nemėgsta tokios veiklos kaip pamokų ruošą (3,7%). Nėra ryškių veiklų, kurios nepatiktų daugumai vaikų, nes ir pamokų ruošą paminėta tik 14,8%, o kitos veiklos — dar rečiau. Šie duomenys lyties aspektu

neanalizuoti dėl mažo vaikų skaičiaus, kurį lemia atvejo tyrimas.

Dalyvavimas programoje labai padeda mokytis 12 (44,4%) vaikų, šiek tiek padeda septyniems (25,9%), o kiti (septyni) vaikai neižvelgia teigiamo programos poveikio savo mokymosi rezultatams (vienas iš šių klausimą neatsakė). Ryškesnių skirtumų berniukų ir mergaičių atsakymuose nepastebėta.

Gilintasi, kaip vaikai vertina savo pasiekimus įvairiose mokymosi srityse (žr. 2 pav.).

Antrame paveiksle pateikti duomenys rodo, kad dalyvavimas programoje, pirmokų nuomone, labiausiai jiems padėjo tobulinti matematinį raštingumą. Kiek rečiau pirmokai kalbėjo apie programos teigiamą poveikį jų skaitymo ir rašymo mokėjimams. Kiti mokiniai nurodė, kad pailgintos dienos grupės programa tik truputį padėjo tobulinant matematinį raštingumą (23,1% berniukų ir 42,9% mergaičių). Likusi dalis mergaičių (28,6%) ir 23,1% berniukų sakė, kad programa nelabai padėjo, o 15,4% berniukų nurodė, kad ši programa jiems nepadėjo mokantis matematikos.

Vienodas berniukų ir mergaičių procentas parodė, kad programa labiausiai padėjo tobulinant skaitymo mokėjimus (atitinkamai 30,8 ir 28,6%), tačiau daugiau vaikų (46,2 ir 42,9%) nurodė, kad programa nelabai padėjo šiuo atveju, o 7,7% berniukų ir mergaičių nuomone, ši programa jų skaitymo sklandumui visai neturėjo įtakos. Kalbant apie rašymą matyti, kad dalyvaudami programoje 30,8% berniukų ir 21,4% mergaičių labiausiai pagerino šiuos mokėjimus. Šie mokėjimai pagerėjo 30,8% berniukų ir 57,1% mergaičių, o 38,5% berniukų ir 14,3% mergaičių vos pagerėjo.

Nemaža dalis apklaustų vaikų (46,3% berniukų ir 42,9% mergaičių) mano, kad kitais metais jiems mokykloje turėtų daug labiau sektis nei pirmoje klasėje, o kad seksis geriau — atitinkamai 23,2 ir 35,7%, vos geriau — 23,4 ir 14,3%, bus taip pat — 7,1% berniukų ir mergaičių.

Dera pateikti vaikų mamų atsakymus, nes, kaip parodė vaikų apklausa, jie norėtų ne tik gerinti akademinius pasiekimus, bet ir įvairesnės veiklos. Visos tyrimo dalyvės, paprašytos kalbėti apie veiklas pagal programą, akcentavo skaitymo, rašymo įgūdžių plėtros svarbą. Mamos išvardijo mokymosi sritis, kuriose, jų nuomone, pagerėjo vaikų pasiekimai dėl dalyvavimo programoje. Jų atsakymai pasiskirstė taip: programa labiausiai padėjo gerinant matematinį raštingumą (dvi mamos), truputį padėjo (šešios), abejoja (vienuolika). Geriau mamos vertina programos svarbą skaitymui:

labiausiai padėjo gerinant skaitymą (penkios), truputį (dvi), abejoja (dešimt), nepadėjo (dvi). Kalbėjo mamos ir apie programos poveikį vaikų rašymo mokėjimams: išvelgtas teigiamas poveikis (dvi), nedidelis teigiamas poveikis (šešios), poveikiu abejojama (vienuolika).

Dauguma motinų mano, kad programa mažai padėjo joms, kaip vienoms iš tėvų, galinčioms padėti mokyti savo vaikus. Mokant savo pirmoką mamoms programa turėjo tokį poveikį: labai padėjo trims, nedaug — aštuonioms, padėjo tik iš dalies keisti elgesį — keturioms, nebuvo poveikio — dviem.

Kalbant apie programos poveikį tikimybei, kad jų dukra ar sūnus sėkmingai mokysis ateityje, dauguma motinų nėra įsitikinusios. Didelę tikimybę dėl sūnaus ar dukters tolesnio sėkmingo mokymosi išvelgė trys motinos, kitos tuo abejoja, o dar trys apskritai neižvelgia tokios galimybės.

REZULTATŲ APTARIMAS

Pateikti duomenys apie pailgintos dienos grupės veiklas rodo, kad dominuoja tokios, kurios teikia vaikams daug teigiamų emocijų, malonių akimirų atliekant jiems svarbų mokinio vaidmenį. Šio vaidmens reikšmę jaunesniame mokykliniame amžiuje akcentuoja ne vienas psichologas (Kрайр, 2002). Deja, čia mažai veiklų, kurios skatintų pirmokų fizinį aktyvumą. Jo svarbą iškelia ir patys tyrimo dalyviai teigdami, kad jiems labai patinka žaidimai, o tarp jų ir judrieji. Prieštarinę situaciją galima paaiškinti mokytojos, taigi ir mokyklos, siekiu tenkinti tėvų lūkesčius dėl pailgintos dienos grupės veiklos. Taip teigti leidžia mamų atsakymai per interviu į pateiktą klausimą, kai vardijami trys dalykai, labiausiai joms patikę iš tų, ką jų pirmokas / pirmokė veikia grupėje. Pavyzdžiui, mamos tenkina, kad čia vaikas *turingai praleidžia laiką, palyginus su tuo, jei liktų namuose vienas* (respondentė Nr. 2); *garantuojamas saugumas* (respondentė Nr. 19). Tyrimo dalyvės mano, kad vaiko turininga veikla — tai žinių kaupimas, mokymasis ir namų darbų ruošą, pvz.: *<...> grupėje vaikas turi paruošti namų darbus, nes tėvai dirba. O jis vienas negebėtų to padaryti be specialisto ar tėvų pagalbos* (respondentė Nr. 14). Manytina, kad tokį mamų požiūrį lemia socialinė-kultūrinė situacija, kai tėvų ir jų vaikų vertinimo lygį dažniau lemia vaiko pasiekimai akademinėje veikloje, mažiau — fizinio aktyvumo srityje (Kroger, 2000). Be abejo, rūpinantis vaiko fiziniu aktyvumu, svarbios ir

šeimos pajamos, kaip viena iš vaikui teikiamos socialinės paramos formų (Pahkala et al., 2007; Dregval, Malinauskaitė, 2008; Eriksson et al., 2008; King et al., 2008) ir pirmokų tėvų identitetas. Paskutinį teiginį galima plėtoti vadovaujantis van R. Krieken (Green, 2002) pastebėjimu, kad vaidmenis reikėtų suprasti kaip įpročius, susiformavusius socialinėje ir istorinėje raidoje arba kaip asmenybės struktūrą. Tad tėvų socialinių santykių tinklai turi įtakos jų požiūriams, vertybėms, polinkiams ir lemia tai, kam jie atiduoda pirmumą. Šį procesą įvardyti tiktų patarlė *Su kuo sutapsi, tuo ir pats tapsi* arba *Kirvis kotą atitiko*. Tiesa, asmenybė keičiasi dalyvaudama socialinių santykių tinkluose, nes kinta jos įpročiai. Tačiau įpročių raida lėtesnė nei asmenybės socialinių santykių kitimas. Juk ir sakoma, kad asmenybės požiūriai susiję su vakarykšte diena — liaudis pataria *Negyvenk vakarykšte diena*. Tokią interpretaciją stiprina tyrimo rezultatas, kad tarp vaikų veiklos rūšių, kurios tėvams labiausiai nepatinka, nurodyti žaidimai kompiuteriu, išdykavimas. Kitaip tariant, mamos vengia teigiamai vertinti tai, kas mažai derinasi su jų pomėgiais (kompiuterinius žaidimus) ir apie ką mano kaip apie betikslį laiko leidimą (išdykavimą). Nors gal ir labai norėtų kartu su vaiku šėlti..., tačiau gyvena, anot patarlės, *vakarykšte diena*, nes kiekvienos mamos asmenybės struktūroje *nuleidusi inkarą* jos tėviška / motiniška patirtis.

Pažymėtina, kad berniukai, lyginant su mergaitėmis, labiau išvelgia, kad dalyvavimas programoje teigiamai veikia jų raštingumą. Tokią situaciją galima aiškinti sociolingvistų ir psichologų tyrimais apie mergaičių greitesnę raidą, o ypač kalbinių gebėjimų (Крайг, 2002). Tai reiškia, kad berniukams reikia daugiau laiko ir dėmesio gerinant savo lingvistinę kompetenciją, o dalyvavimas grupėje bei specialisto (mokytojo) pagalba, parama leidžia išgyventi teigiamas emocijas vertinant savo gimtosios kalbos raštingumą laikui bėgant.

Atvejo studijos duomenys kaip ir reprezentatyvūs tyrimai (Gustafson, Rhodes, 2006; Dregval, Malinauskaitė, 2008; Eriksson et al., 2008; King et al., 2008) rodo, kad ugdant asmenybę fizinis aktyvumas tarp kitų vaiko veiklų yra paribio pozicijoje. Akcentuojama, kad visose amžiaus grupėse berniukai dažniau nei mergaitės pasirenka kūno kultūros veiklą. Be to, Lietuvos tyrėjos L. Dregval ir V. Malinauskaitė pateikia išvadą, turinčią sąsają su straipsnyje aprašyto tyrimo duomenimis, apie pirmokų laisvalaikio veiklas.

Atskleista, kad minėtos klasės mokiniai daug laiko praleidžia pasyviai žaisdami kompiuteriu arba žiūrėdami televizorių, kad daugiau nei pusė jų nelanko nei sporto, nei šokių būrelių (2008). Lietuvoje šeimose aktyviai laisvalaikį leidžia tik trečdalis pradinukų, kartais aktyviai judėti gali 58% vaikų, draudžiama judėti — 7,5% (Petronienė, 2001). Kitas pradinėse klasėse atliktas tyrimas rodo, kad didžiausią mokinių laisvalaikio dalį užima aktyvi veikla, tiesiogiai nesusijusi su kryptingu fiziniu tobulėjimu (Bobrova ir kt., 2006). Išvadose teigiama, kad tokio pobūdžio veikla ilgiau užsiima berniukai nei mergaitės, o sporto būrelių veikla nėra populiari, nes ribota pasiūla. Reikšminga tai, kad elementarių sportinių įgūdžių lygmuo vertinamas kaip vidutiniškas, nes pusė berniukų ir mažiau nei trečdalis mergaičių moka plaukti, čiuožti pačiūžomis, jos rečiau nei berniukai važinėja riedlentėmis bei ratukinėmis pačiūžomis. Pasyvų tėvų ir vaikų laisvalaikį užfiksavo L. Juodkienė ir jos kolegos (2003). Apklausos duomenimis, labiausiai tėvai mėgsta žiūrėti televizorių, o būdami su vaiku jie retai keičia savo įpročius: daugiau nei pusė tyrimo dalyvių teigė, kad kartu su vaiku jie dažniausiai žiūri televizorių ir retai kalbasi. Tai atliepia tyrimus apie vaikų naudojimąsi kompiuteriu: kasmet vis ilgiau ir dažniau juo dirba berniukai nei mergaitės, namų darbus dažniau rengia ir tekstus renka mergaitės nei berniukai, šie prioritetą skiria žaidimams, o sveikata dažniau skundžiasi mergaitės (Vaitkevičius, 2007). Keliant klausimą apie priklausomybę nuo kompiuterio aiškėja, kad kas dešimtas mokinys yra priklausomas nuo jo. Tėvai šioje situacijoje užima pasyvią poziciją, o susirūpina tik pablogėjus vaiko sveikatai. Primintina, kad tėvų vaidmuo svarbus ir vaikų fiziniam aktyvumui laisvalaikiu, ypač mamų (Pahkala et al., 2007). Nors kiti tyrėjai gauna ir priešingus duomenis (K. Pahkala et al., 2007), vadovaujantis sociologiniu požiūriu dėl identiteto formavimosi, pateikto anksčiau, teigtina, kad tėvų pavyzdys lieka svarbus.

Įdomūs C. B. Corbin (2002) atliktų stebėjimų duomenys, kurie grindžia teiginį, kad dažniausiai kūno kultūros pamokas pasirenka sportininkai arba dalyvaujantys mokyklos sporto komandoje. Jo nuomone, tokia situacija susidarė dėl to, kad kūno kultūros ugdymas mokykloje dažnai organizuojamas taip, kad tik maža dalis šio dalyko programos turinio ir tik kai kurie pamokos momentai atitinka mokinių lūkesčius. Mūsų tyrimo atveju pailgintos dienos grupėje mokytojas, atliepdamas tėvų po-

reikius, taip pat organizuoja veiklas, kurios retai aptariamasi su pirmokais. Fiksuojama ugdymo situacija, kai ir kūno kultūros pratybų kryptį nustato mokytojas, atsakingas už programos realizavimą. Kadangi mokiniai retai gali pasirinkti pratybas, tai dažniausiai atsisako visų mokyklinių fizinio aktyvumo formų kaip neįdomių. Apie tai rašo ir lenkų (Посъпех, 2006), ir Lietuvos (Kardelis ir kt., 2001; Bagdonienė, 2005), ir rusų (Короткова, Архипова, 2002) tyrėjai.

Atskleista fizinio aktyvumo būklė skatina gylintis į dabarties situaciją, galvojant apie asmenybės fizinį aktyvumą visą gyvenimą ir mąstant apie tokį visuomenės ateities aspektą: dabartiniai pirmokai — tai būsimieji tėvai, kurie lems savo vaikų fizinį aktyvumą. Aprašytoji situacija reikalauja permainų, kurios pedagogikai, suprantamai kaip darbas, įtraukus į ją humanistinę pedagogiką, leistų tapti puikia, darnia, eklektiška pedagogika. Pagaliau tai būtų tiltas tarp dėmesio mokyklai, kurioje puoselėjamas mokytojo darbas kaip amatas, moksleivių įgūdžių formavimas ir mokyklos, kurioje rūpinamasi moksleivio asmenybe, jo socialumu ir dvasingumu. Taip būtų stiprinamas moksleivio *savasis Aš* ir skatinamas jo fizinių ypatybių lavinimasis.

Pažymėtina, kad mokytojams gali padėti tobulėti akcentavimas požiūriu, kad mokinių mokymasis yra aktyvi veikla ir vyksta socialinėje bei kultūrinėje aplinkoje. Tada darosi aiškiau, kad mokykloje ir akademini, ir kūno kultūros ugdymas turėtų būti grindžiamas konstruktyvizmu. Pavyzdžiui, D. Kirk ir D. Macdonald (1998), pateikdami naują požiūrį į kūno kultūros ugdymą, fizinėje veikloje akcentuoja situacinę mokymosi teoriją. Situacinio mokymosi teorijoje rašoma apie dvi šios teorijos idėjas, kurios yra įdomios rūpinantis vaikų kūno kultūros ugdymu. Pirmoji idėja kalba apie tai, kad fizinė veikla pirmiausia vyksta įvairialypėse bendruomenėse: kiekvienai mokyklai būdinga tam tikra bendruomenės kultūra, taigi ir kūno kultūros ugdymo tradicijos. Toks požiūris leidžia suprasti, kad ir ateityje bendruomenės skirsis dėl savo regioninės padėties, dėl ją sudarančių asmenų poreikių, jų interesų, išsilavinimo, ekonominės padėties ir pan. Vadinasi, mokyklą galima apibūdinti dvejopai: tai vieta, kurioje drauge veikia mokytojai ir moksleiviai; tai bendruomenės sporto centras su treneriais ir žaidėjais / jų ugdytiniais. Kiekvienas iš šių apibūdinimų turi prasmę ir kelia asociacijų, pavyzdžiui, tokių: mokyklos bendruomenėje mokiniai formuosis kaip autonomiškos, nuo atsitiktinių aplinkybių nepriklausomos individualybės. Situ-

acinio mokymo teorijos antroji idėja teigia, kad fizinis aktyvumas mokykloje yra viena iš asmens kūno kultūros ugdymo formų, kuri paremta, t. y. reglamentuota, teisės aktais. Toks dalyvavimas kūno kultūros veikloje vaikui turi prasmę ir tikslą, ir tai ypač svarbu, kai kalbama apie visavertį fizinį aktyvumą. Plėtojant šią mintį teigtina, kad vaikas gali dalyvauti keliose aktyviose kūno kultūros ugdymo bendruomenėse, prieš tapdamas jų visateisiu nariu, tam tikroje fizinėje veikloje turinčiu patirties ir kompetencijos. Aprašytoji situacija būdinga mokykloms ir daugeliui sporto institucijų, kur ugdomojoje sąveikoje dėl savo socialinio vaidmens dominuoja mokytojas arba treneris. Mat jis ar ji turi tų žinių, kurios reikalingos moksleiviams, kad jie galėtų tapti visateisiais ir visaverčiais sporto bendruomenės, taigi ir apskritai visuomenės, nariais.

Vadinasi, rūpinimasis kūno kultūros ugdymo kontekstu lengvina tolesnį alternatyvių pedagogikos idėjų studijavimą, ugdant vaiko kūno kultūrą, taigi ir jo sportinį identitetą. Kadangi mokykloje kūno kultūros ugdymas dar nepadedą moksleiviams tapti visateisiais ir visaverčiais fiziškai aktyvios bendruomenės nariais, D. Kirk ir D. Macdonald (1998) atkreipia dėmesį, kad užsigrūdinimas, Hellion socialinės atsakomybės modelis ir mokyklinis sportas gali padėti išspręsti nurodytus trūkumus.

Tyrimai ateityje. Straipsnyje aptartų idėjų įgyvendinimas turėtų būti realizuotas kuriant ir tobulinant programas, atliepiančias tėvų poreikius. Siektina, kad veiklose dalyvautų ir tėvai. Tokių programų veiksmingumo tyrimas galėtų atskleisti, ar socialinių santykių raidoje keičiasi tėvų įpročiai dėl vaikų mokymosi metodų ir formų, kai iškeliamą idėja apie vaikų fizinio aktyvumo puoselėjimą galvojant apie jų sveikatą visą gyvenimą.

IŠVADA

Tyrimo rezultatai rodo, kad pirmokai patenkinti pailgintos grupės veikla dėl jiems aktualaus mokinio vaidmens. Tačiau dauguma apklausos dalyvių pirmokų norėtų, kad grupėje būtų galima ilgiau žaisti, lyginant su akademinių gebėjimų plėtrai skiriamų veiklų trukme. Pastebėtina, kad pirmokai berniukai dažniau nei mergaitės renkasi įvairias fizinio aktyvumo formas. Be to, mokytojo ir pirmoko šeimos bendradarbiavimas nėra paremtas tokia idėja kaip vaiko ugdymas siekiant jo fizinio aktyvumo visą gyvenimą.

LITERATŪRA

- Bacevičienė, M. (2005). *Vidutinio amžiaus Kauno gyventojų gyvenimo kokybė, subjektyvusis sveikatos vertinimas ir jo reikšmė prognozuojant mirtį: daktaro disertacija*. Kaunas: KMU.
- Bagdonienė, L. (2005). *V ir VI klasių mokinių teigiamo požiūrio į kūno kultūrą kaip mokymo(-si) dalyką ugdymas: daktaro disertacija*. Vilnius.
- Biddle, S. J. H., Mutrie, N. (2008). *Psychology of Physical Activity*. Taylor and Francis Group: Routledge.
- Bobrova, L., Razmaitė, D., Simanaitienė, A. (2006). Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų požiūrio į fizinį aktyvumą ypatumai. *Pasaulis vaikui: ugdymo realijos ir perspektyvos*. III dalis. Vilnius: VPU. P. 173—186.
- BP6 projektas *Švietimo siūlomos įtraukos ir sanglaudos strategijos Europos šalyse* (Strategies for Inclusion and Social Cohesion in Europe from Education). Kontrakto Nr. FP6-028603-2. (2007 m.—2011 m.).
- Cavill, N., Kahlmeier, S., Racioppi, F. (2006). *Physical Activity and Health in Europe: Evidence for Action*. Denmark: Copenhagen, WHO Regional Office for Europe.
- Corbin, C. B. (2002). Physical education as an agent of change. *Quest*, 54, 182—195.
- Dregval, L., Malinauskaitė, V. (2008). Pirmokų fizinio aktyvumo priklausomybė nuo socialinių-ekonominių veiksnių. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 4 (71), 29—36.
- Eriksson, M., Nordqvist, T., Rasmussen, F. (2008). Association between parents' and 12-year-old children's sport and vigorous activity: The role of self-esteem and athletic competence. *Journal of Physical Activity and Health*, 5, 359—373.
- Grabauskas, V. (2004). Vaikų ir jaunimo sveikatai įtakos turintys veiksniai: Lietuvos situacija. *Sveikata*, 8—9, 2—6.
- Green, K. (2002). Physical education teachers in their figurations: A sociological analysis of everyday "philosophies". *Sport, Education and Society*, 7 (1), 65—83.
- Gustafson, S. L., Rhodes, R. E. (2006). Parental correlates of physical activity in children and early adolescents. *Sports Medicine*, 36 (1), 79—97.
- Juodkienė, L., Kalinauskienė, I., Ramanauskaitė, R., Būgienė, A. (2003). Šeima neskuba keistis. *Dialogas*, 31 (578), 8.
- Kardelis, K., Kavaliauskas, S., Balzeris, V. (2001). *Mokyklinė kūno kultūra: realijos ir perspektyvos*. Kaunas: LKKA.
- Kardelis, K. (1988). *Teigiamo moksleivių požiūrio į fizinį aktyvumą ugdymas*. Kaunas: Šviesa.
- King, K. K., Tergerson, L. J., Wilson, R. B. (2008). Effect of social support on adolescents' perceptions of and engagement in physical activity. *Journal of Physical Activity and Health*, 5, 374—384.
- Kirk, D., Macdonald, D. (1998). Situated learning in physical education. *Journal of Teaching in Physical Education*, 17 (3), 376—387.
- Kroger, J. (2000). *Identity Development: Adolescence Through Adulthood*. Sage Publications, Inc.
- Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto strategija 2005—2015. (2005). *IV Lietuvos sporto kongresas*. Vilnius: Lietuvos sporto informacijos centras. P. 38—72.
- Martin, L. T. (2002). Perceptions of high, average and low performance of second graders about physical education and physical education teachers. *Physical Educator*, 59 (4), 204—221.
- Pahkala, K., Heinonen, O. J., Lagstrom, H. et al. (2007). Leisure-time physical activity of 13-year-old adolescents. *Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports*, 17, 324—330.
- Panczyk, W. (2005). School physical education and the perspectives of physical activity in the consumer society. In J. Kosiewicz (Ed.), *Sport, Culture and Society*. Warszawa: AWP AMALKER.
- Puišienė, E., Kardelienė, L., Kardelis, K. (2008). Kauno miesto vyresniųjų klasių vaikų ir merginų gyvensenos skiriamieji bruožai. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 1, 73—79.
- Trost, S. G., Fees, B., Dziewaltowski, D. (2008). Feasibility and efficacy of a „Move and Learn“ physical activity curriculum in preschool children. *Journal of Physical Activity and Health*, 5, 88—103.
- Vaitkevičius, J. V. (2007). Sveikatos sutrikimų, susijusių su kompiuterio naudojimu, paplitimas tarp Šiaulių miesto moksleivių. *Visuomenės sveikata*, 1 (36), 33—39.
- Короткова, Е. А., Архипова, Л. А. (2002). Обучение двигательным действиям в условиях организации продуктивных взаимодействий (ученик—ученик). *Физическая культура: воспитание, образование, тренировка*, 4, 19—23.
- Крайг, Г. (2002). *Психология развития*. Санкт-Петербург: Питер.
- Посьпех, Е. (2006). Критерии качества физической культуры в европейской перспективе. *Физическая культура: воспитание, образование, тренировка*, 3, 49—54.

PHYSICAL ACTIVITY IN EXTENDED DAY GROUPS OF PRIMARY SCHOOLS: THE INTERFACE OF THE NEEDS OF FIRST-GRADE STUDENTS AND THEIR PARENTS

Laimutė Kardelienė

Lithuanian Academy of Physical Education, Kaunas, Lithuania

ABSTRACT

The article describes analysis of physical activity in an extended day group of a primary school. The topicality of the study is based on sociological exploration showing that various chronic health disorders tend to start in childhood due to the lack of physical activity. Besides, it has been stated that physical activity of schoolchildren is experiencing a crisis worldwide. Since one of the causes of the crisis is the lack of entertaining forms of physical activity in physical education classes and during the after them in comparison to extracurricular exercises or sports events that schoolchildren watch on TV, the analysis aimed at revealing how (i. e. in which way) the extended day group of the primary school takes care of the physical activity of the first-grade students in response to the needs of the children and their parents concerning the activity of this group.

In order to reveal the manifestation of physical activity in the activities of the extended day group, the method of structured interview was applied in case study. Twenty seven first-grade students (13 boys and 14 girls) of the extended day group in Kaunas District N School participated in the research. The interviews were conducted individually with the students (20 to 30 minutes) and one of their parents (the one who agreed to take part in the analysis; interviews with parents took 25 to 45 minutes each). The interviews were taped, and the transcripts of the interviews were made. The qualitative analysis of the data applied the methods of descriptive and inferential statistics.

The results of the analysis showed that the first-grade students were satisfied with the activity of the extended day group due to the relevance of the role of the student they undertake. However, most participants of the interview expressed a desire that more time was devoted to playing in comparison to the duration of activities targeted at the development of academical skills. It was noted that male first-grade students rather than females tended to select various forms of physical activity. Besides, the cooperation of the teacher and the family of a first-grade student was not grounded on such ideas as the education of a child seeking his / her lifelong physical activity.

The implementation of the ideas discussed in the article should be achieved by creating and improving programs responding to the needs of the parents. The efficiency and functionality of such programs could reveal whether during the development of social relationships, parental habits regarding children's learning methods and forms altered when the idea of children's physical activity was raised by considering their lifelong health.

Keywords: Physical activity, primary school extended day group, first-grade students' needs, parents' needs, physical education.

Gauta 2008 m. rugsėjo 8 d.
Received on September 8, 2008

Priimta 2009 m. gegužės 6 d.
Accepted on May 6, 2009

Laimutė Kardelienė
Lithuanian Academy of Physical Education
(Lietuvos kūno kultūros akademija)
Sporto g. 6, LT-44221 Kaunas
Lithuania (Lietuva)
Tel +370 37 302637
E-mail laimutekk@gmail.com